

УДК 631.152: 631.145(075.8)
ББК 49(4 Укр)

Титарчук І.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
кафедра фінансів,
03041, Київ-041, вул. Героїв Оборони, 15 (корпус 10),
тел.: 0445278890,
e-mail: kafedfin@ukr.net

Анотація. Висвітлено питання розвитку різних форм господарювання, визначено комплекс завдань з покращення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: підприємства, сільське господарство, організаційні умови, спеціалізація, концентрація, відносини власності, розміри господарств, організація праці.

Annotation. Questions of development of different forms of ménage are lighted up. Complex of tasks from the improvement of activity of agricultural enterprises is defined.

Key words: enterprises, agriculture, organizational terms, specialization, concentration, relations of property, sizes of economies, organization of labour.

Вступ. Серед проблем, що обговорюються науковцями, найбільш гострим є питання пошуку шляхів економічного зростання й функціонування аграрного сектору країни, стабілізації, подальшого розвитку й підвищення ефективності виробництва. Розвиток організаційної структури аграрних формувань успішно забезпечується на основі поєднання їх діяльності з концентрацією відповідних матеріальних і трудових ресурсів, поширенням кооперативних засад з переробки, зберігання й реалізації продукції, матеріально-технічного постачання, технологічного обслуговування, розвитку нетрадиційних схем і моделей фінансово-кредитного, страхового й інформаційно-консультаційного забезпечення з дотриманням еквівалентності обміну в усіх ланках продовольчого ланцюга, розширенням сфери комерційної діяльності для одержання прибутку.

Мета статті – визначення головних організаційних умов, які сприяють підвищенню економічної ефективності виробництва та вирішенню соціальних проблем на селі.

Постановка завдання. Становлення організаційних форм підприємництва на ринкових засадах, принципи їх побудови та шляхи подальшого розвитку ґрунтовно досліджені в наукових працях М.Й.Маліка, В.В.Зіновчука, В.Я.Месель-Веселяка, В.А.Пуліми, В.В.Росохи та ін. Між тим вивчення й оцінка факторів, які зумовлюють рівень ефективності сільськогосподарського виробництва, викликають необхідність реально оцінити організаційні умови функціонування сільськогосподарських підприємств, наявні ресурси та можливість підвищення ефективності їх використання підприємствами різних форм власності.

Забезпечення ефективності розвитку підприємства повинно ґрунтуватися на мобілізації всіх його ресурсів і реальному оцінюванні власних потенційних можливостей. Одним з актуальних питань для керівників підприємств є формування організаційних умов діяльності підприємства, що дають можливість забезпечити ефективність управління і його конкурентоспроможність (рис. 1).

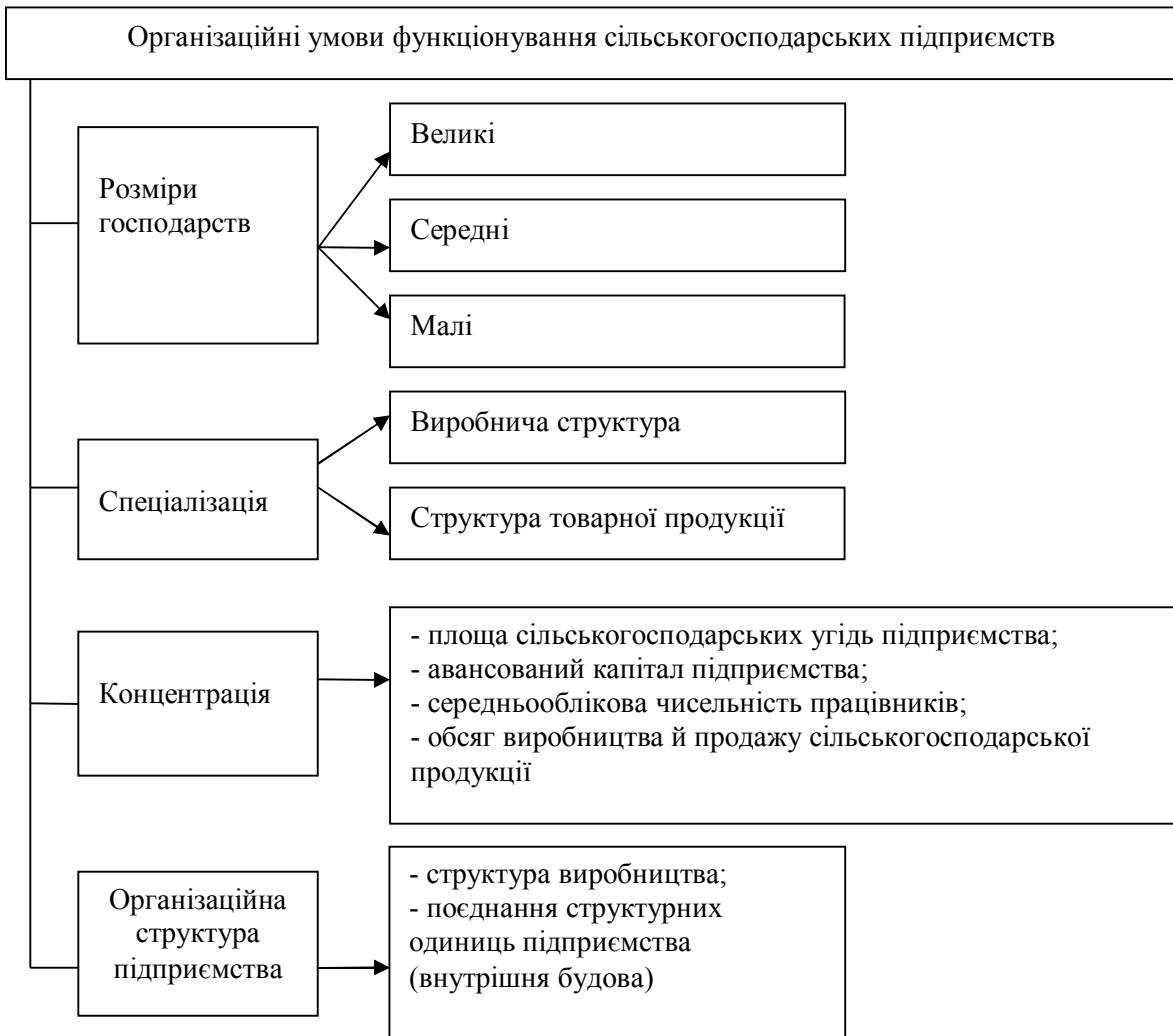

Рис. 1. Основні організаційні умови функціонування сільськогосподарських підприємств

У процесі переходу на ринкові засади постійно змінювалася кількість господарюючих об'єктів, на що впливали такі фактори, як конкурентне середовище, розвиток підприємницької діяльності на селі, ефективність виробництва. Якщо у 2002 році налічувалося 611 підприємств, що займалися виробництвом сільськогосподарської продукції, то на кінець 2010 р. їх кількість зменшилася на 15%. На кінець 2010 року в галузі сільського господарства Київської області функціонувало близько 19% аграрних структур з приватною формою власності (для порівняння: у 2002 році працювало 101 приватне підприємство, а частка в загальній кількості підприємств складала близько 17%). У 2008–2010 рр. змін у кількості та структурі господарюючих суб'єктів у сільському господарстві Київської області майже не відбулось, а розміри сільськогосподарських підприємств майже з усіх організаційно-правових форм збільшилися (табл. 1).

Таблиця 1

Середні розміри сільськогосподарських підприємств Київської області за площею використання сільськогосподарських угідь, га

Організаційно-правові форми	Роки					2010 до 2002, %
	2002	2004	2006	2008	2010	
Фермерське господарство	1 457,0	1 281,8	1 639,0	1 830,3	1 882,2	129,2
Приватне підприємство	1 545,6	1 633,3	1 623,3	1 932,4	1 849,2	119,6
Колективне підприємство	470,0	545,8	422,0	375,8	506,0	107,7

Продовж. табл. 1

Державне підприємство	1 783,4	1 748,0	1 674,5	1 418,6	1 365,7	76,6
Дочірнє підприємство	1 789,4	2 042,4	2 297,4	1 967,0	1 926,5	107,7
Відкрите акціонерне товариство	1 947,7	1 749,7	1 658,9	1 450,5	1 558,6	80,0
Закрите акціонерне товариство	2 382,3	3 057,1	3 232,1	7 935,1	7 786,9	326,9
Товариство з обмеженою відповідальністю	1 479,7	1 555,7	1 891,4	1 400,5	1 483,7	100,3
Товариство з додатковою відповідальністю	1 268,0	2 077,0	1 532,0			
Кооператив	1 547,0	1 285,4	1 184,7	1 878,5	848,5	54,8
Виробничий кооператив	1 325,6	1 112,4	1 466,6	1 117,8	1 038,4	78,3
Сільськогосподарський виробничий кооператив	662,0	1 007,5	999,4	1 048,7	995,8	150,4
Інші	926,8	537,7	533,6	1 301,3	1 678,5	181,1
Усього по області	1 562,9	1 603,2	1 753,3	1 742,7	1 767,1	113,1

Економічний аналіз з огляду розмірів господарюючих суб'єктів дає змогу виділити принаймні три категорії підприємств, які, відповідно до загальноприйнятої термінології, визначаються як великі, середні та малі. Великий бізнес в основному визначає виробничо-фінансову, техніко-технологічну, інноваційну потужність економіки. Його розвиток і функціонування ґрунтуються на принципах концентрації та централізації капіталу й виробництва; в умовах глобалізації він тяжіє також до інтеграції фінансових і господарських зв'язків, у тому числі на міжнародному рівні.

Діяльність підприємств середнього бізнесу залежить від внутрішньої економічної кон'юнктури на відповідних ринках і конкуренції всередині групи. З іншого боку, середні підприємства конкурують з великими вітчизняними та підприємствами з іноземним капіталом. Умовою ефективного функціонування середніх підприємств є поглиблення диференціації споживчого попиту. Це вимагає постійного оновлення асортименту продукції та послуг, гнучкого реагування на зміну суспільних потреб за умови певного захисту діяльності середніх підприємств на внутрішньому ринку, узгодження інтересів середнього підприємництва з національними.

Малі підприємства діють на місцевих ринках і безпосередньо пов'язані із задоволенням масового споживання товарів і послуг постійними й потенційними клієнтами з різних соціальних груп населення.

Станом на 31 грудня 2011 р. серед сільськогосподарських підприємств, землекористування яких не перевищувало 500 га, налічувалося 23%, підприємства з площею більше 3 001 га займали близько 11% сільськогосподарських угідь, але найбільше тих, які мали у використанні від 1 001 до 3 000 га земель – 45%. Результати діяльності цих підприємств підтверджують, що й у не найкращих умовах сучасності є можливість господарювати якщо не з найвищою результативністю, то все ж краще порівняно з тим, як господарюють неефективно діючі агроструктури.

На формування організаційної структури виробництва на підприємстві впливає спеціалізація. Вона визначає основні види виробництва продукції з раціональним поєднанням головного, обслуговуючого та переробного напрямку. Основна мета спеціалізації – раціональний розвиток галузей рослинництва й тваринництва в кожному господарстві, районі, області, зоні країни з урахуванням природно-економічних умов [2, с.18].

Спеціалізація є ефективною формою організації сільськогосподарського підприємства, що дає змогу зосередити виробництво певних видів продукції на окремих тери-

торіях і підприємствах та одержувати, завдяки цьому, кращі результати господарської діяльності. Проаналізувавши діяльність сільськогосподарських підприємств Київської області, визначено, що з них є підприємствами зернового напрямку з розвиненим скотарством.

Спеціалізація тісно пов'язана з поняттям концентрація виробництва. Під концентрацією виробництва розуміють процес зосередження працівників, засобів виробництва на більш ефективних напрямках діяльності підприємства. Ми поділяємо думку багатьох учених про те, що концентрація є визначальним фактором ефективності діяльності підприємств і найбільш яскраво проявляється на великих підприємствах.

Об'єктивною основою концентрації є те, що велике виробництво має техніко-економічні переваги над дрібним, що виявляється у вищій продуктивності праці та зниженні витрат на одиницю виробленої продукції. Більші підприємства потребують відносно менші суми капіталовкладень [2, с.11].

Але у зв'язку з особливостями виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки переваги концентрації виробництва проявляються лише до певної межі. Тобто дія закону концентрації виробництва має свої оптимальні межі щодо розмірів економічно ефективних підприємств.

Оскільки основна мета підприємства – досягнення максимуму прибутку, тому доцільно використовувати прибуток як критерій раціонального розміру сільськогосподарських підприємств. Розміри господарств мають бути оптимальними, тобто сприяти найефективнішому використанню трудових ресурсів, земельних угідь і засобів виробництва, а отже, і забезпечувати кращі результати діяльності.

Таблиця 2 свідчить, що підприємства, розмір яких від 1 001 до 3 000 га с.-г. угідь, отримали прибуток, який складає близько 20,6 тис. грн на одне господарство, їхня кількість знаходиться на другому місці після підприємств з площею до 500 га с.-г. угідь. Рентабельність по галузі тваринництва найбільша – 134,2%, а галузь рослинництва з показником близько 22% (на четвертому місці).

Одним із важливих факторів, без якого неможливо здійснювати виробничу діяльність, є організаційна структура сільськогосподарського підприємства – це сукупність підрозділів і служб виробничого, допоміжного, культурно-побутового й господарського призначення. Вона відображає внутрішню будову підприємства й організаційне поєднання структурних одиниць, які діють на основі кооперації й поділу праці.

Вона тісно пов'язана з наявними трудовими ресурсами підприємства й організацією праці. Ставлення до праці визначається об'єктивними й суб'єктивними чинниками. Об'єктивні чинники – це зміст і характер праці, що визначають професійний і соціокультурний розвиток працівника, а також умови праці (соціально-економічні, соціально-гігієнічні, соціально-психологічні), що безпосередньо впливають на те або інше до нього ставлення. Саме під впливом соціальних умов праці (можливість службового просування, можливість підвищення кваліфікації) у працівників складаються прихильність, позитивні й негативні ціннісні орієнтації на працю. Створюючи відчуття перспективності роботи, соціальні умови активно формують сукупність ціннісних орієнтацій на цю перспективність і сприяють підвищенню продуктивності праці. Суб'єктивні чинники – це система орієнтації і мотивів трудової діяльності. Мотиваційний механізм ставлення до праці включає три рівні: ставлення до праці як до цінності, ставлення до професії як певного виду праці, ставлення до роботи як до специфічного виду трудової діяльності в конкретних умовах. А найважливішою категорією в системі умов праці є її оплата та можливість її підвищення залежно від результатів роботи.

Таблиця 2

Результативність роботи господарств Київської області, згрупованих за площею с.-г. угідь, 2010 р.

Параметри групування	Кількість господарств у групі	Припадає на 1 господарство						Рентабельність, %			Прибуток на 100 га угідь, грн	Прибуток на 100 га ріллі, га
		с.-г. угідь, га	ріллі, га	працюючих, осіб	виручка, тис. грн	прибуток, тис. грн	усього	рослинництво	тваринництво			
не мають с.-г. угідь	16	0	0	15	843	-89	-9,6	23,3	-17,5			
до 500	131	224	193	57	11 786	1 272	12,1	19,2	9,2	568,7	657,8	
500–1 000	85	721	690	23	2 743	158	6,1	12,6	-6,4	22,0	23,0	
1 001–3 000	229	1 728	1 626	67	11 846	4 725	66,4	21,5	134,2	273,4	290,6	
3 001–5 000	38	3 648	3 317	106	14 555	771	5,6	13,9	-18,3	21,1	23,2	
5 001–10 000	9	6 756	6 236	187	40 340	2 826	7,5	23,9	-5,4	41,8	45,3	
понад 10 000	8	28 777	28 298	1 225	155 435	32 970	26,9	43,7	-11,9	114,6	116,5	
Усього	516	1 775	1 676	78	12 913	3 061	31,1	25,2	38,0	172,4	182,6	

Висновки. Отже, як свідчать розрахунки, перевага зберігається за концентрацією виробництва, тобто господарствами з площею землекористування понад 2 000 га, що підтверджується рівнем рентабельності продукції та прибутку на 100 га ріллі й сільськогосподарських угідь.

Поглиблення спеціалізації й підвищення концентрації виробництва на основі раціональних розмірів сприяють розширенню й удосконаленню організаційних та економічних зв'язків між галузями сільського господарства і є передумовою ефективного розвитку сільськогосподарської галузі.

1. Банева И. О. Формирование малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения / И. О. Банева // Ринкова трансформація економіки АПК : монограф. / за ред. П. Т. Саблука та ін. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – Ч. 2 : Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. – С. 45.
2. Бурик А. Ф. Ефективність функціонування та перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні : монографія / А. Ф. Бурик, А. О. Харенко. – Умань : СПД Сочинський, 2009. – 256 с.
3. Онищенко О. Про підприємницькі форми господарювання в аграрній сфері / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 1997. – № 4. – С. 52–53.
4. Федієнко П. М. Розвиток підприємницьких структур – перспектива аграрної економіки / П. М. Федієнко // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 26–30.
5. Онищенко О. М. Зрушення в організаційній структурі сільськогосподарських підприємств / О. М. Онищенко // Економіка України. – 2004. – № 11. – С. 58–68.
6. Шеленко Д. І. Сільськогосподарські підприємства в системі розвитку сільських територій / Д. І. Шеленко // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 131–136.
7. Шобаніна О. В. Методичні основи сучасного дослідження в аграрній економіці : матеріали Міжнародного наукового конференції : у 3 ч. / Шобаніна О. В. // До вибору критерію економічної ефективності функціонування аграрних формувань / О. В. Шобаніна. – Житомир : ДАЕУ, 2005. – Ч. 2. – С. 34–37.

Рецензенти:

Савчук В.К. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри статистики та економічного аналізу Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Мартиненко В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України.

УДК 338.51: 658.1

ББК 65.304

Толпежніков Р.О., Толпежнікова Т.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра економіки підприємств,
87500, м. Маріуполь, вул. Університетська, 7,
тел.: 0629446550,
e-mail: tolpezhnikov.r@gmail.com

Анотація. Проаналізовано особливості ціноутворення на промислових ринках, досліджено процес ціноутворення продукції промислового підприємства.

Ключові слова: ціна, стратегія, ціноутворення, промисловий ринок, продукція.

Annotation. The features of pricing in industrial market are analyzed, process of price formation products of industrial enterprises is investigated.

Key words: price, strategy, pricing, industrial market, products.